

Nasjonal marin verneplan - oppstartsmelding for Vistenfjorden

Vistenfjorden er ett av 36 kandidatområder som skal utredes med utgangspunkt i tilrådinger fra Rådgivende utvalg for marin verneplan jf føringer gitt av Miljøverndepartementet i samråd med Fiskeri- og kystdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Olje- og energidepartementet. Vistenfjorden er ett av 17 kandidatområder som er klarert for oppstart i første pulje gjennom forvaltningsplanen for Norskehavet.

Denne oppstartsmeldingen markerer starten på en planprosess som vil ende opp i et konkret høringsforslag som vil bli sendt berørte parter på formell høring. Fylkesmannen i Nordland er ansvarlig for planprosessen innen rammer satt av Direktoratet for naturforvaltning. Arbeidet skjer i tett samarbeid med Fiskeridirektoratet sentralt og regionalt. Rammene for arbeidet er nærmere omtalt i generell del av oppstartsmeldinga.

Området inngår i kategori 4 – Fjorder, og ligger i Vestnorsk subprovins.

Areal, geografisk plassering og avgrensning

Planområdet er ca. 22 km² og ligger i sin helhet i Vevelstad kommune i Nordland fylke.

Planområdet er vist på vedlagte kart. Grensene for det marine verneområdet vil i størst mulig grad bli lagt utenfor grensen for privat grunn (utenfor marbakken). Dette vil gjelde for Ytre Visten. For Indre Visten, det vil si området fra terskelen i Aussundet til Lakselvatnet, vil det være aktuelt å trekke grensen for marin verneplan øverst i tidevannssonen. Dette medfører at et eventuelt verneområde vil berøre privat grunn.

Verneverdier og -formål

Vistenfjorden inngår som ett av åtte områder i kategorien Fjorder i marin verneplan. Vistenfjorden har meget spesielle naturtyper i indre del med poll, meromiktiske sjøer og undersjøiske grotter. Meromiktiske innsjøer er innsjøer med ferskvann i øvre vannlag og saltvann i nedre. Den ytre delen av Vistenfjorden er mer representativ for en mindre fjord på Helgelandskysten. Verneverdiene er knyttet til de spesielle miljøforholdene og biologiske forekomstene i indre del og til bunn og bunndyr i den ytre delen.

Verneformålet er å ta vare på de særegne og/eller representative naturtypene i fjorden. Dette inkluderer bunnen og bunnlevende organismer, men også organismer i vannmassene hvor disse inngår i verneverdiene, det vil si i de indre delene av Vistenfjorden.

Geologiske, fysiske og biologiske forhold

Den ytre delen av Vistenfjorden er en typisk fjord for regionen. Den har en bred og dyp åpning mot Mindværfjorden utenfor, med en terskel på 190 m dyp og største dyp i fjorden innenfor på 225 m. Ved Kvalvågen skiller en terskel på 3 m Indre Visten fra fjorden utenfor. Den indre delen av fjorden utgjør 4 km² og har et største dyp på 205 m. Den indre terskelen reduserer utskiftningen av vann og det går år mellom hver gang bunnvannet i Indre Visten fornyes. Det er imidlertid ikke påvist oksygensvikt i bassenget, sannsynligvis fordi den indre delen av fjorden er lite påvirket av menneskelig aktivitet og at vassdragene rundt er næringsfattige, og dermed tilfører forholdsvis lite organisk og uorganisk materiale til fjorden. I de indre delene går fjorden over i meromiktiske innsjøer. Dette er innsjøer med ferskvann i øvre vannlag og saltvann i nedre, hvor sammensetningen av bunndyr og zooplankton i stor grad henger sammen med både det marine miljøet i fjorden og den spesielle hydrografien i vassdragene. Det finnes også marine grotter i området.

Vistenfjorden er undersøkt marinbiologisk. Ytre Visten har en rik fauna representativ for en åpen fjord i denne landsdelen. Indre Visten har også spesiell fauna med forekomst av

arktiske og nordlige kaldtvannsformer. Her finnes bl.a. haneskjell. En omfattende marinbiologisk undersøkelse i 1983 viste at bare 35 % av artene i bunnfaunaen er felles for indre og ytre fjord.

Kulturminner

Det finnes noen kulturminner og kulturmiljø rundt Bønnå på nordsiden av Indre Visten. Kulturminnene omfatter både eldre og nyere tids norsk bosetting, hvor fjordfiske har vært viktig levevei. Lenger opp i dalførene finner en også spor av samisk bosetting.

Tromsø Museum har, på oppdrag fra Riksantikvaren, utarbeidet en oversikt over områder som skal prioriteres med tanke på kulturminner. Disse områdene ble valgt ut på bakgrunn av kjent kunnskap som kan indikere kulturminner under vann i kombinasjon med kunnskap om hvor godt kulturminner kan bevares i området. Områdene blir kalt prioriterte marinarkeologiske territorier (PRIMAT), og Vistenfjorden sammenfaller med et slikt område.

Brukerinteresser

Fiske

Fiskeriinteressene i området er både av lokal og regional verdi. Av kart hvor ressurs- og bruksområder er inntegnet, framgår at det er to gyteområder, garnsettingsplasser i store deler av fjordsystemet, ni områder for låssetting/mellomlagring av sei og sild og to reketrålfelt, ett i Indre Visten og ett i Ytre Visten. Vistenfjordsystemet er et viktig oppvekst-/beiteområde for sei, sild, torsk og hyse. Seinotfisket foregår i hele fjordsystemet. Det drifter både lokale fiskefartøy og fartøy som ikke er hjemmehørende i regionen. De viktigste fiskeriene er garnfiske etter torsk, hyse, sei og uer (hele året), garnfiske etter kveite (september – desember) og notfiske etter sei (sommer-høst).

Akvakultur

I området er det fire klarerte lokaliteter for matfiskoppdrett av laks og ørret og fem klarerte lokaliteter for dyrking av blåskjell. Mesteparten av akvakulturaktiviteten i Vevelstad er lokalisert til Vistenfjorden. Fjorden har vist seg svært godt egnet til blåskjelldyrking, spesielt vil Indre Visten være godt egnet som følge av den grunne terskelen i utløpet som innebærer at næringsstoffene for blåskjellene i større grad holder seg i systemet. Av konsekvensutredning til felles fylkesdelplan og verneplan for Lomsdal Visten, deltema havbruk, utført av Akvaplan-niva i 2004, framgår at det antas å være gode muligheter for etablering av minst tre lokaliteter for skjelldyrking i Indre Visten. I den samlede verddivurdering, er Indre Visten gitt middels verdi for skjelldyrking. Av samme konsekvensutredning framgår at det antas å være mulig å etablere 1-2 nye lokaliteter for merdoppdrett i Ytre Visten. I den samlede verddivurderingen, er Indre Visten gitt ingen verdi for fiskeoppdrett.

På grunn av nærhet til store dyp kan deler av Vistenfjorden være velegnet for påvekstanlegg og landbaserte marine klekkeri. Den begrensende faktor vil være mangel på infrastruktur og avstand til annen registrert virksomhet. Av konsekvensutredningen framgår at det antas å være mulig å etablere 1-2 lokaliteter for bunnlevende arter i Ytre Visten.

Friluftsliv

Indre Visten er et naturskjønt område med rike opplevelsesmuligheter og store fiskeinteresser av regional betydning. Med regionalt viktig menes områder som benyttes også av folk utenfor kommunen det gjelder. Vassdrag i Indre Visten er omfattet av verneplan IV for vassdrag.

Ausa - Langkilen – Strandbukta på vestsida midt i fjorden er også et rekreasjonsområde (strandtur, bading og fising) for kommunen og distriktet. Almosen – Kvannlia på nordsida av fjorden er et mer lokalt viktig område for friluftsliv. Sjøbergmarsjen arrangeres av

Heimevernet fra Visten til Skjørslægda hvert år til minne om motstandsarbeidet i området under krigen.

Andre brukerinteresser

Det er ingen drift verken på løsmasser eller steinmaterialer i dag, og det foreligger heller ingen kjente forekomster eller konkrete planer for utnyttelse av slike ressurser.

Turismen i området preges av at det ligger best til rette for småskala, naturbasert reiseliv, gjerne knyttet til strategisk godt lokaliserte gårdsbruk. Et eksempel på slik satsing er Bønå Villmarkssenter som tilbyr leirskole for skoleklasser, overnatting, jakt og fiske. Videre utbygging av reiselivet vil med all sannsynlighet bli den viktigste næringslivsutviklinga i området i nær framtid.

Skipstrafikk

En biled går gjennom området.

Eksisterende vern og beskyttelse

Lomsdal-Visten nasjonalpark/Njaarken vaarjelimmiedajve med Strauman landskapsvernområde ble opprettet ved kgl. res. 29. mai 09. Nasjonalparken grenser inntil Indre Visten på nordsiden av fjorden. Landskapsvernområdet er sammenfallende med deler av utredningsområdet for marint vern av Vistenfjorden. Formålet med Strauman landskapsvernområde er å bevare et egenartet og stort skogkledd dalføre fra fjord til høyfjell med variert vassdragsnatur, særegne tidevannsstrømmer og vannøkologiske forhold i Lakselvvatnet, geologiske forekomster og kulturminner. Dette gjelder deler av det særpregede saltvannspåvirkede vassdraget Strauman opp til Lakselvvatnet. Verneforskriften for landskapsvernområdet omfatter både overflaten, vannsøylen og bunnen i vassdraget.

Vassdragene rundt Indre Visten er varig vernede vassdrag.

Plansituasjonen

Vevelstad kommune vedtok i 2003 kystzoneplan for 2002 -2014. Indre Visten er her avsatt til flerbruksområde uten akvakultur. I Ytre Visten er det avsatt flere områder til akvakultur og fiske. I tillegg er det satt av to mindre flerbruksområder uten akvakultur.

Referanseområde

Referanseområder skal tjene som grunnlag for å sammenligne status og utvikling i påvirkede områder i forhold til områder med ingen eller liten påvirkning. Rådgivende utvalg for marin verneplan har anbefalt at det i indre del av fjorden etableres et referanseområde hvor reketråling ikke tillates.

Referanseområder skal tjene som grunnlag for å sammenligne status og utvikling av verneverdiene (bunntilknyttet flora og fauna) i påvirkede områder med status og utvikling i sammenlignbare områder med liten eller ingen påvirkning. Indre Visten foreslås utredet som referanseområde, hvor det ikke tillates fiske med trål etter reke. Her finnes et reketrålfelt som har vært lite i bruk, og derfor er godt egnet til slik overvåking og forskning. Grensene for referanseområdet går fram av kartvedlegget.

Aktuelle virkemidler

Et utgangspunkt for vurdering av virkemidler er tilrådingene fra Rådgivende utvalg for marin verneplan mht. verneverdier og -formål, og forslag til mulig anvendelse av lovverk fra DN og direktoratsgruppen. Det ble foreslått at naturvernloven og vernekategorien naturrservevat vurderes for indre del, og at landskapsvernområde vurderes for ytre del. Naturvernloven er nå avløst av den nye naturmangfoldloven. Etter denne loven er det aktuelt å vurdere Vistenfjorden som marint verneområde i henhold til loven § 39. Alternativt vil beskyttelse av

området ved bruk av havressursloven, akvakulturloven og havne- og farvannsloven, jf. den generelle oppstartsmeldingen, også bli vurdert.

Mulige virkninger av verne-/beskyttelsesforslaget

Restriksjonsnivå i forhold til ulike aktiviteter skal utredes nærmere i den videre prosessen med utgangspunkt i tilrådingene fra Rådgivende utvalg for marin verneplan. Et vernevedtak i Vistenfjorden vil føre til forholdsvis strenge restriksjoner for tekniske inngrep i hele området. I Ytre Visten kan det forventes milde eller ingen restriksjoner for fiskeriaktiviteter og akvakultur. Det foreslås et referanseområde uten reketråling i Indre Visten, og man kan forvente videreføring av dagens strenge restriksjoner på akvakultur. Når det gjelder havbeite er tilnærmingen at området bør forbli mest mulig upåvirket av slik aktivitet, mens en kan høste bærekraftig fra naturlige bestander eller forekomster. Skjellskraping skal i utgangspunktet ikke tillates. Det legges videre opp til strenge restriksjoner på tiltak som utfylling, byggevirksomhet, mudring, deponering av masse, undervannssprengning, kabellegging, utslipp av kjølevann, utslipp av ballastvann, omrøring av vannmasser, utnyttelse av mineralske ressurser og installasjoner for energiutnytting. Mindre tiltak i form av utfylling og byggevirksomhet, kabellegging, og utslipp av kjølevann og omrøring av vannmasser i mindre omfang, kan ev. tillates. Det legges ikke opp til restriksjoner på drift og vedlikehold av eksisterende anlegg og innretninger.

Det er særlig viktig å beskytte området mot tekniske og fysiske inngrep som kan endre de biologiske og fysiske forholdene som er avgjørende for det spesielle artsmangfoldet i Vistenfjorden. Det avgjørende blir her at de marine delene av området ikke berøres av uttak eller deponering av masser, plassering av konstruksjoner eller partikkelbelastning fra inngrep i nærområdene.

Tekniske inngrep som plassering av konstruksjoner bør unngås eller utføres med forsiktighet avhengig av størrelsen av inngrepet. Dette gjelder for eksempel nye kaianlegg og nye småbåthavner.

En bør være varsom med å legge rørledninger og kabler. Dersom rørledninger og kabler må legges gjennom områdene, bør dette skje i utvalgte korridorer og med skånsomme metoder slik at denne påvirkningen blir lavest mulig. Generelt bør eksisterende anlegg og innretninger, som rørledninger og kabler, kunne vedlikeholdes.

Fiske med passive redskaper (snøre, teine, ruse, garn, line) vil vanligvis ikke forringe verneverdiene og vil kunne foregå i områdene. Fiske etter pelagiske arter med not og pelagisk trål vil også kunne foregå uten at det er i strid med verneformålet. Det må imidlertid utøves med forsiktighet slik at ikke større mengder død fisk påvirker bunnen eller oksygenforholdene i bassengvannet. Det foregår reketrål-fiske i ytre del av Vistenfjorden. Slikt fiske med lett redskap kan fortsette. Aktiviteten må imidlertid overvåkes slik at utviklingen ikke medfører at verneverdiene forringes over tid. Indre Visten foreslås derfor etablert som et referanseområde, hvor all bruk av "bunntunge" redskaper blir forbudt. Det foregår ikke snurrevad-fiske, og bunntråling etter fisk er ikke tillatt i Vistenfjorden. Nye fiskerier med redskaper som påvirker sjøbunnen bør ikke tillates i områdene. Ovennevnte restriksjoner på fiske kan hjemles i havressursloven.

Det foregår lakseoppdrett og det er gitt konsesjoner til oppdrett av skjell i Vistenfjorden. Et begrenset omfang av akvakultur er ikke nødvendigvis i strid med verneformålet. Utslipp av næringssalter og organisk materiale (fôr-rester og ekskrementer) kan påvirke flora og fauna. En eventuell påvirkning avhenger av størrelsen av utslippene. Dette kan vurderes i forhold til størrelsen på de naturlige fluksene (omsetning og transport) av næringssalter og organisk materiale i fjorden.

Akvakulturvirksomhet som innebærer fôring og dermed utslipp av næringssalter og organisk materiale bør ikke tillates i Indre Visten. Påvirkning fra skjelldyrking vil være døde skjell som løsnere og ekskrementer fra levende skjell. Det innebærer imidlertid vesentlig lavere organisk belastning enn akvakultur med fôring. Ved tilstrekkelig dokumentasjon og overvåking, kan det være aktuelt med skjelldyrking i Indre Visten. I ytre del av Vistenfjorden vil akvakultur kunne kombineres med vern. Overvåking av driftens eventuelle påvirkning på bunnsubstratet og bunndyrksamfunnene vil være viktig. Ved nyetableringer og utvidelser av anlegg må det sannsynliggjøres at virksomheten ikke vil ha signifikant påvirkning på verneverdiene. Eventuelle strengere overvåkingskrav enn dagens, med særvilkår knyttet til etablering og drift, kan hjemles i akvakulturloven eller andre særlover. For akvakulturanlegg kan det komme verneforskrifter som blant annet vil kunne begrense eller forby bruken av kitinhemmere og kobberimpregnering, da disse substansene kan påvirke bunnsfaunaen rundt anleggene.

Utslipp fra land av næringssalter, organisk materiale og forurensning bør holdes på et lavt nivå. For næringssalter og organisk materiale gjelder de samme vurderinger som er gjort i forhold til utslipp av slike stoffer fra oppdrett. Det avgjørende er at utslippene er lave i forhold til de naturlige fluksene.

Konsekvensene av beskyttelsesforslaget for Vistenfjorden skal belyses nærmere gjennom den ordinære planprosessen, som bl.a. vil omfatte møter med berørte parter og offentlig høring.

Forvaltning

Forvaltningsplan

Det vil bli utarbeidet forvaltningsplaner for områdene i planen. Disse vil vise tiltak for å fremme formålet med vernet, og de vil presisere hvordan verneforskrifter og andre beskyttelsestiltak skal praktiseres. Akvakulturvirksomhet og fiskeaktivitet vil kunne være aktuelle tema.

Forvaltningsmyndigheter

Direktoratet for naturforvaltning fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndighet etter naturmangfoldloven. Fiskeridirektoratet har ansvaret for forvaltning etter havressursloven og akvakulturloven. For forvaltning etter havne- og farvannsloven vil Kystverket være ansvarlig myndighet. (Det tas sikte på at ny lov kan tre i kraft 1. januar 2010).

Det vil bli lagt opp til ulike prosesser for å involvere berørte myndigheter, organisasjoner og næringsutøvere i forvaltningen av områdene.